

LISTEK.

Publikacije Leonove družbe za leto 1916. — Dr. Mihael Opeka. Rimski verzi. — Pesnik, rojen l. 1871. na Vrhniki pri Ljubljani, je študiral v Rimu sedem let bogoslovje in modroslovje, in v teh letih je nastala skoro vsa ta zbirka.

V uvodnem oddelku Na tuji zemlji uhaja oko željno čez gore v rojstno vas, v sklepní skupini Odmevi pa kopni in kopni nazaj po večnem mestu: neprestano nihanje, ki so mu spomini prvo prožilo, spomini vesoljna vzmet. Zloženi v pomladi življenja, so Rimski verzi nekam hladno-umerjeni, priletno umirjeni: krstil bi jih Zimski verzi. Stavim, da sodi g. Opeka o poeziji podobno ko blagopokojni doktrinarec Lucretius: okusen bonbonček, kamor je nalit grenak lek za bolno deco; bujna prispodoba, da se nam zavda dogma.

Današnji se ne čísla kdovekaj pesništvo, če je zgolj dekla moralki: začutiš namen, zamrzi ter priskuti se. Čimbolj neiskana in nesebična, tembolj misel resnična, krepkeje te prožme in pronikne. V danem primeru je katehet in pridigar daleko nadrasel in prebohotil tvorca nesebičnih podob... Te morda zanima geneza te ali one pesnitve? V začetku je bila, menim, vsakdanja krilatíca n. pr.: Prava ljubezen to ni, ki živi le v trenutnem objetju, Zveste ljubezni krepost spaja življenje in smrt. Potem še malo pretehtavanja in pretuhtavanja — rodil se je pesmotvor Mrtvemú prijatelju. Naslednje jedro, locus comunis, bi rad uveljavil: Iz samopridja nikdar ne ljubi resnična ljubezen, Ljubi, ker čuvstev oblast srcu velevala tako...? Pričvrsti, privari ga na folíjo! Sleherna stran oddaj nekaj koristi, zaleže naj vsáj za par vinarjev... Rečenico: Z doma trpljenja celó drag je v tujini spomin! smo kupili za rejeno razpravo o pozabljeni Leti. Resnico je dušeslovno bolj splošno pogodil znani klasik, češ, da se je prijetno spominjati prestanih boli. Neprevratna istina: Čudna ljubezen zares — do rodnega doma ljubezen... je pesto, okoli katerega se je nagručil besedičen, a še dosti uspel popis Vrhnike, ki pa ostane vendarle gola pretveza.

Če je vzniknila kedaj v njem ognjena samorasla slika, se je gotovo vselej zadela ob temnogleden resen reprimatur. Naš dvojni doktor bi bil lahko vzel za zvezdo-vodnico iz ruskih stíhotvorenj: O budj carem veršin i holoden i nem Kak gornija snega, kak zvezdnija mercanja... V teli prígodnicah pa najdemo končno le izvirno samozavestno iver: Daleč na tujih že tleh poznati so moji rojaki, Daleč med tujci poznát jezik si materin moj! Znatén napredek, kajne, izza Jenkovih časov; samo ko nam ne bi tako glasno zvenela po ušesih ona turobna: Bridka žalost me prešine itd.

Kritika ni Pretuj nam je, predaljen, da bi nas bard omamil, potegnil za sabo; njegov poklic že zahteva tak značaj. Ko prečítaš, zdrkne vse pod prag zavesti, ko da piješ iz Lete. Iz Sardenkove Rome kipi kvišku vsaj Pod zelenim baldahinom, Nebo žari vsebuje učinkovito Pismo iz strelskega jarka. Naš autor se često razneži, ne sramujoč se niti solze, zgolj ob abstraktnih nadzemskih motivih, dočim mu drugi sicer največji predmet, posvetni dom v solzni dolini, pri slovesu izvabi samo vzklik: Nisem pretakal solzá ne vredne so moškega lica (9).

Očividno manjka Faguetovo „zrno neumnosti, potrebno modernemu liriku“. Venec zvočnih sonetov Sin materi začenja z boljim umotvorom na porodico; čim pa pride transcendentalna Mati, ki ji grešni zemljan sledi le od daleč, ostanemo brez neposrednega vtisa, kakor pri nekaterih Sionskih glasovih, drugače še dokaj čitnih. V krepkih kiticah O nevihti bi impresionist za četrto napravil veliko piko — pointillist bi pustil tri sedanje, vsekakor pa bi vpletel zadnji strofi v kako novo pesem, s katero bi potrpel še 9 let Med bolj posrečene prigodnice štejem Slovo in Leonu XIII., ki pa je preobsežna, kometov rep! Odstavek O Roma felix je mogoče najizrazitejši dokaz, da bi se naš pevec, prišedši v sve-tišče umetnosti, ne usedel recimo k harmoniju, ampak jo mahnil naravnost na leco. Vse je prikrojeno v isto smer, naj izvira iz zgodovine, bodisi izposojeno pri Ho-racijju, čegar sledovi se opazijo tupatam; Ob stari Romi je parafraza iz njega, malone polemika. V k a t a k o m b a h začuješ posamezen odjek Stritarjevih heksa-metrov, drugod spominja drobna stara šara, da premoremo Levstika Frana, Gre-gorčiča.

Požurim se s pristavkom, da so številni šestomeri neoporečno — dejal bi — počesani in čedno polizani, petomeri se bahajo z dostojno prečo, zlikano rižo. Edino mestoma se spotaknete ob neljubo breznaglasnico, redko mašilo. Na sploh teko lični granesi gladko in sladko, toda ne steko si nedeljenega priznanja, ker so ravna plan brez idej-hudournikov, ognjenikov, brez ostre kipnosti in žgočih barv; mladi starci. Samo za oči je napisana sledeča vrstica v prevodu Smrt: A koprneči duh, sprošččen iz ječe, vzleti brzàn iskat k nebesom sreče. Neizrekljiva gruča tkn bi se dala ublažiti z dvoustničnim v: iskat v nebesa sreče, pri čemer se zdrobi tudi kepa msr. Toliko morda komu v ravnanje.

Anton Debeljak.

Meško Ksaver: Dve sliki. — Matija Petek se naenkrat polakomi so-sedove njive. Ta „pijanost pohlepa“, kakor imenuje Meško to željo po zemlji, je ena najglobljih in najzagonetnejših črt, kar jih kaže skrivnostni obraz našega naroda Barbarska po svoji primitivnosti in impozantna po svoji doslednosti, je na vse zadnje vendar samo prvotna forma onega čustva, ki ga nam naši „narodni gospodarji“ šele motivirajo z raznimi filozofemi in ki hodi med nami z medlim, malo izrazitim imenom „ljubezen do rodne grude“. V tej ljubezni je že nekaj hvaležnosti; naš narod pa kaže v svojem razmerju do zemlje, da je zemlja ona kri, ki teče po njem, ona kost, ki ga drži pokoncu, da sta on in zemlja eno. Narod tega ne kaže samo s svojim gladom za zemljo, ampak tudi z ono obupno, besno krčevitostjo, s katero se drži vsak svoje zemlje. Ali ni čudno, da zadene baš onega, ki prestavi mejnik, najhujša izmed vseh kazni, kar jih more izreči naro-dova sodba: še po smrti nima miru in ponavlja venomer svoj zločin.

Iskati prvotne vire te narodove temne zavesti, ali pokazati vsaj nje delo-vanje v vsej njeni grandiozni brutalnosti — gotovo mikavna naloga za pisatelja, ki opazuje svoj narod in razmišlja nad njim. Nekoliko tega spoznanja zablesti tudi Mešku: „Prej si izkašlja dušo, ko bi dal ped zemlje“ — „ko bi prodajali njive kakor jajca ali vsaj kakor teleta“, tako umuje v uvodu, to pa je tudi vse. In vendar je porabil mnogo strani, da bi motiviral ta Petkov „pijani pohlep“; njegova motivacija pa je medla in značilna. Razlogi, ki jih navaja, so vzeti iz ka-tekizma in iz literarne manire onih ljudi, ki jim je vas in življenje na vasi samo nekaka estetična idila. Satan je zmotil Petka — tako nam dokazuje Meško — tisti satan, ki je po noči „napeljal najlepše lunine žarke ravno čez njivo, da je

kar blestela od srebra. Najsijajnejšo srebrno tkano preprogo je spletel in razgrnil med njivo in Matijevo bajto.*

Kje neki! Satana dela naš kmet odgovornega samo tedaj, kadar se mu kaj ponesreči, sicer pa je ubogi vrág našemu narodu, kakor vsem drugim, vseskozi le pomilovanja vredna, nerodna, topoglava para, ki jo prekane vsak, nekoliko prebrisan mlinar ali kovač. Takšnega „ubogega vrága“ je baš Meško opisal v drugi črtici, toda ravno v tej knjigi (str. 64—67). In tista srebrna preproga, ki jo stké satan iz luninih žarkov in razprostre nad sosedovo njivo, da bi zamamila Petka, ne more zamamiti nobenega kmeta, ker je ne vidi. Nad takimi rečmi imajo svoje dopadenje samo ljudje, ki obvisijo na zunanostih, lepih, nenavadnih, genljivih, ki pa nimajo oči, da bi videli globlje, kjer koreninijo enotni vzroki vseh teh prikazni, ki nimajo dovolj organično sklepajočega uma. Med nje spada očitvidno tudi Meško.

Tak pisatelj, ki vidi v svetu in življenju samo nekako estetično idilo, mora priti v neprimolike, kadar bi naj opisoval močne afekte ali hude udarce usode; za takšne reči nima receptivnega organa niti primernih tehničnih sredstev. V vsakem takem slučaju dobimo od takega pisatelja primitivno ekspozicijo in mehaničen razvoj dejanja, ker njegove oči ne dosežajo globine, kjer leže skupni izvori in korenine. Tak pisatelj se spotakne ob najvsakdajnejši reči. Petek je dobil njivo; ker pa mora — kakor v katekizmu! — promptly krivdi slediti kazen, se maščuje njiva takoj prvo jesen. Pa kako! Ajda je zrela; naprošene so že tri žanjice, toda v noči pred žetvijo pritisne slana in „Ostala je le poparjena slama in pleve.“ Vsak kmet, ki vé, da zreli ajdi slana ne škoduje, se bo nasmehnil temu Meškovemu stávku in temu praznemu „maščevanju“.

Nič boljša ni „Starka“. Taka sladka idila, cel koš literarnih bonbonov, toda v znanih oblikah, v znanih zavitkih, z znanimi verzí, z okusom, ki nam je tako znan, da nam že od daleč preseda. Brez vsake finese, brez vsake delikatnosti. In ta učitelj Ivan Slemen, ta „blagi“ Ivan, tako blag, da že ni več naiven. V „Njivi“ je sedanja vojna porabljena kot komodni „deus ex machina“: Petek pade v Karpatih. V „Starki“ pa imamo enak mehanični trik: grajska gospoda, ki se pojavi naenkrat in pomaga pospešiti konec te vrste tragedij. V drugem delu „Starke“ si je Meško očitvidno opomogel; popolnoma pa še vendar ni otrešel slabosti, ki ga kazi. Namestu da bi nam postavil te ljudi pred oči in na njih besedah in dejanjih pokazal, kako nežni so in kako zelo jih vsled tega nesreča zadene, nam venomer dopoveduje in dokazuje, pa se mu le redko posreči, da nam res kaj dokaže.

Ni dvoma, da je pri nas mnogo ljudi z enakim čustvenim in umskim ustrojem, ki bodo to Meškovo knjigo brali s popolnim užitkom. Človeka pa, ki išče pri avtorju nekaj več, ki od njega pričakuje, da bo občinstvu nekaj *dajal*, ne pa se mu *udajal*, ta knjiga ne bo mogla zadovoljiti.

Še dvojje stvari za nameček: lokali „pri njiju“, „na naju (!)“ so vkljub Breznikovi slovnici nepravilni; stavki, kakor „Videl bi rad, kaj *da* imajo notri“, „raveden je bil, kaj *da* piše“ pa vkljub Cankarjevi maniri neslovenski. Dalmatin in narečja, v katerih danes dual še živi, imajo samo „nama“, seveda tudi Meškovo narečje; omenjeni stavki pa po sili kopirajo konjunktiv latinskih odvisnih stavkov! To konštrukcijo je pri nas zasejal pouk v latinščini; baš zaradi tega se mi je ta ciceronijanska korektnost pri Cankarju zdela vedno nekaj — kurioznega.

Dr. Jož. A. Glonar.